

non putant, si non operentur quæ mala sint, assentiunt autem facientibus. Assentire est autem, si cum possit reprehendere taceat, aut audiens has fabulas aduletur.

Sciens enim impurus & malignus, non ignorari quæ agit & minime uitari, sed & honori esse, gloriatur fore se talem: nec confundi potest in his, quando uidet faueri sibi & obsecundari ab his qui nō sunt tales, & ita est, ut qui fomitem præbeant delictis illorum, ideoq; dignum est, ut pari crimine rei habeantur. Sunt iterum alij qui non solum faciunt mala, sed etiam qui consentiunt facientibus, ut nō solum faciant, sed & talibus cōsentiant. Duplex ergo horum est nequitia: Non enim tam mali sunt qui faciunt, & facientibus contradicūt. Sciens enim nefaria non illa uindictant. Illi enim tē nequissimi sunt qui faciunt & consentiunt facientibus, ut nec deum timeāt increfcere cupiētes mala, ideo hæc minime uindictant, ut suadeant non illa esse uitanda.

II CAPVT II.

Vapropter inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas: in quo enim iudicas aliterum, teipsum cōdemnas. Eadem enim agis quæ iudicas.) Quoniam facientem maligna & consentientem facientibus, morte dignos ostēdit, ne fortè hic qui facit & non consentit facientibus excusare se posse putaret, docet huiusmodi inexcusabilem fore. Non enim iustum est ut huic impune concedatur, quia per hypocritin ostendit se nō talem cum peior esse deprehendatur. Fallit enim, ut dum puniendus sit, honore dignus appareat. **Q**uoniam autem quoniam iudicium dei est secundum ueritatem in eos qui talia agunt.) Hoc est, non ignoramus deum iudicaturum de his in ueritate, quando nos ipsi de his iudicamus. Si enim nobis displicent, quan-

quanto magis deo qui magis iustus est. et opus suum zelatur? In ueritate ergo cum dicit iudicaturum deum de his, terrorem incutit, ut quem hi incuriosum dicit, iste malos secundum ueritatem dicat iudicaturum, hoc est uerissime reddere secundum mensuram uniuscuiusque,

non parcere. ¶ Existimas autem hoc o homo qui iudicatus de his qui talia agunt & facis ea, quia tu effugies iudicium dei? Hoc est, nunquid quia tibi examen datum est potestatis iudicandi de malis & stupris, cum eadem agas, & non est qui te ad praesens iudicet, effugies iudicium dei? Non utique, quia si iudicium dei in mundo euasisti, quia omnis haec potestas & iudicium a deo est, in futurum non euades. Per se enim iudicaturus est deus apud quem cessat adulatio & personarum acceptio.

Aut certe si iustum alicui uidetur, ut huiusmodi immunitas a poena sit, dicat: Quod si iustum est, ut non euadat, credat deum iudicaturum, ut & quod iustum esse iudicat, uerum sit & impleatur, & deum conditorem mundi prouidenter curiosi operis sui merita requirere fateatur. Si enim fecit & negligit, malus opifex dicitur, quia per id quod negligit, non bona se fecisse quae fecit ostendit. Sed quia bona fecisse negari non potest: Indignum est enim & improbable bonum male fecisse, curam eorum necesse est ut dicatur agere, quia contumelia eius erit & accusatio si bonorum a se factorum negligens inducatur: Quippe cum eius nutu ac prouidentia uita ipsa sustentetur ministerio clementorum, sicut ipse dominus dicit: Qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Qui ergo praestat curam, non agit conseruare quod fecit?

Mat. 5.

¶ An diuitias bonitatis eius & patientiae & longanimitatis contemnis? ignoras quonia bonitas dei ad poenitentiam te adducit? Haec dicit, ut non iam se putet euasisse, si illum bonitas dei patitur diu peccantem.

Nec patientiam eius putet contemnendam quasi non curantem res humanas. **I**ntelligat autem ideo à se dissimulari, quia non in hac uita iudicium dei promissum est futurum, ut in uetura uita pœniteat illum iudicem deum non credidisse. **I**n pœna enim positus sine fructu pœnitentiam pœnitebit, quia non credidit iudiciũ deũ quod uidet uerum. **N**e cesse est enim ut acrius emendetur, immo pœnis perennibus torqueatur, quem patientiæ longanimitas nõ emendauit. **S**euerrime loquitur, sciens malignam mentem non posse nisi timore à uitijis facile reuocari. ¶ Secundum duriciam autem tuã & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei, qui reddet unicuique secundũ opera sua. **I**mpunitatem sperans peccatorum, non solum durat inconuersibilis & intractabilis manēs, sed adhuc acerbius peccat, securus quod non sit ultio futura, cor habens impœnitēs, ignorans quia iram sibi congregat in die iræ. **N**e cesse est enim seueriori pœna ut pleatur, immo flammis perennibus torqueatur, qui longa dei patientia non solum se emendare noluit, sed adhuc ad dens ad contemptum exaggerauit peccata. **D**ies iræ est peccatoribus quo punientur, ideo ipsis est ira qui sentiunt pœnam in die reuelationis iusti iudicij dei. **R**euelatur enim, id est agnosceretur, quod modo futurum negatur, ideoque cum ostenditur quod nõ esse creditur, reuelatur. **H**is enim ostenditur qui negant, quia credentibus manifestum est, ut confiteantur etiam inuiti iustum iudicium dei, cum unicuique reddet secundum opera sua. **N**unquid non hæc fatebuntur iuste fieri, cum uiderint mala inuicem facta ulcisci? ¶ His qui secundum patientiam boni operis gloriam & honorem & in corruptionem querentibus uitam æternam. **Q**uoniam iudicium dei iustum prædicat, quale autem bonis futurum est, declarauit. **H**os dicit qui patientiam dei scientes, partim ad corruptionem, partim ad maiorẽ ultio-

nem non se corrigentium protelari, priorum operum
 pœnitentes, bene uersantur, freti fiducia fidei, ne diu hic
 positi damnus incurrant promissæ uitæ: **Dabit ergo**
 eis gloriam & honorem. **Et ne nō hoc ualde magnum**
 ad comparationē præsentis uitæ uideretur, quia & hic
 gloriosi uidentur & honorati, adiecit, & incorruptio-
 nem, ut ex eo alia gloria & alter honor intelligeretur
 quando incorruptio simul comitabitur. **In præsentem e-**
 nim honor uel gloria frequenter amittitur, quia cor-
 ruptibilis est qui dat, & quod dat, & qui accipit. **In die**
 enim iudicij dei incorruptis iam dabitur honor & glo-
 ria, ut sint tota uita æterna. **¶ Ipsa enim glorificabitur**
 substantia quadam immutatione meritorum. **Hi ergo**
 quærunt uitam æternam, qui non solū bonæ professio-
 nis sunt sed & uitæ. **¶ His uero qui ex cōtentione & qui**
diffidunt ueritati, obediunt autem iniquitati, ira & in-
dignatio, tribulatio & angustia.) Hoc est, iterata an-
 gustia, diffidentes de futuro dei iudicio per Christum,
 ac per hoc & patientiā eius contemnentes, contendunt
 euacuare illud cum sit uerum & stabile. **Credunt enim**
 iniquitati. **Iniquitas est enim negare quod deus futurū**
 prædixit. **Tria ergo alia posuit incredulitati cōdigna,**
 dicens: **ira & indignatio & angustia.** **Ira est non ei qui**
 iudicat, sed illi qui iudicatur dum fit reus. **Ira scilicet em̄ di-**
 citur deus, ut uindicaturus credatur. **Nā dei natura ab**
 his passionibus immunis est. **Et ut non solum irasci sed**
 & uindicare credatur, adiecit, & indignatio. **Indigna-**
 tio est quam addendo super iram, iniuriam suam deū
 uindicaturum significat. **Angustia uero sunt, quibus**
 sententia constrictus tribulabitur in pœna. **¶ Super o-**
mnem animam hominis operantis malum.) **In hoc o-**
 pere non solum facta significat, sed & perfidiæ professi-
 onem. **De incredulo enim dicit, & ideo super animā di-**
 xit, ut spiritalem pœnam intelligas non corporalem,
 quia anima inuisibilibus pœnis artabitur. **¶ Iudæi pri-**

num & Græci.) Semper Iudæum antepositum prærogatiua patrum, ut aut coronetur primus, aut damnetur, quia credens propter Abraham honorificentior est, diffidens autem peius tractandus est: quia donum promissum patribus refutauit. Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum: Iudæo primum, & Græco.) Quomodo incredulus tria pœnalia posuit, sic & fidelibus tria magna, ut honorem habeant geminum, quasi filij dei. Gloria autem sit pro immutatione. Pax uero eo quod bene uiuentes quieti erunt in futuro nulla perturbatio commoti: Quippe quia omnis homo à contrarijs se abstinens, apud iudicem habet pacem. Non enim personarum acceptio est apud deum.) Quomodo ostendit Iudæum siue Græcum non despici à deo, si tamen credat in Christum, sed accepto ferri ambobus iusticiam fidei, sic iterum non credentes pariter reos esse, quia magis obert circumcisio sine fide, & proderit præputium per fidem, ac per hoc docet personarum acceptorem deum non esse. Nec enim prærogatiuam generis sequitur ut suscipiat causa patrum diffidentem, aut abiiciat à se propter indignitatem parentum credentem, sed unum quemque proprio merito aut remunerat aut condemnat. Quicumque enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt.) Quomodo potest sine lege peccare, cum omnes simul subditi simus legi naturali? Sed de Moyse lege dicit, cui Iudæi obnoxij sunt dum non credunt, nec non & gentiles, sed iam dudum, quia adiungere se illis noluerunt. Non credentes ergo gentiles duplici genere fiunt rei, quia neque legi datae per Moysen assenserunt, neque Christi gratiam receperunt, ideo dignum est ut pereant. Igitur sicut qui sine lege peccat peribit, ita & qui sine lege legem seruauerit, iustificabitur. Iusticiam naturaliter seruans custos legis est. Si enim iusto non est lex posita, sed iniustus, qui non peccat amicus legis est, huic sola fides deest, per quam fiat perfectus, quia nihil illi proderit apud deum.

deum abstinere à contrarijs nisi fide in deum acceperit ut sit iustus per utraq; quia illa temporis iusticia est, hæc æternitatis. **¶ Et quicumq; in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur.** Quoniam Iudæi legem habent in qua salus illis promissa est, non credentes uel non recipientes promissum, per legem iudicabuntur, sub qua uixerunt. Ipsa em̄ accusante pœnas exoluēt. Nā prope grauior Iudæorum causa est apud eos ipsis q̄ gentilium. Sicut enim credentes præferuntur, ita & cum diffidunt peiores inueniuntur. Plus enim displicet qui quod habuit amisit, q̄ qui quod non sperauit consequi nō potuit. Isie enim nō intrauit in regia, ille foras missus est. **¶ Nō enim auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur.** Hoc dicit, quia non hi iusti sunt qui audiunt legem, sed qui credunt in Christū quem lex promisit, & hoc est facere legem. Omnis autē non facit legem, qui non credit legi, dum non recipit, cui lex testimonium perhibet. Qui autem in lege nō uidetur esse, quia incircuncisus est carne, credit autem in Christum, hic fecisse legem dicitur. Et ille qui se dicit in lege esse, id est Iudæus, auditor legis fit non factor, quia non credit in Christum scriptum in lege, sicut dixit Philippus ad Nathanaël: Quem scripsit Moyses in lege & prophetæ, inuenimus Iesum. **¶ Cum enim gentes quæ legem non habent naturaliter, quæ legis sunt faciunt.** Gentes Christianos dicit alio loco: Vobis enim dico gētibus, qui incircuncisi neq; neomenias neq; sabbatum neq; escarum legem seruant, & duce natura credunt in deum & Christum, id est, in patrem & filiū. Hoc est enim legē seruare, deū legis agnoscere. Prima enim sapientiæ pars hæc est, timere deum patrē, ex quo sunt omnia, & dominum Iesum filium eius, per quem sunt omnia. Ipsa ergo natura proprio iudicio creatorem suum agnoscit, nō per legem sed per rationem naturæ, opus enim opificem cernit in se. **¶ Hi legem non habent**

habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.) Idem sensus est, quia dum natura duce credunt, opus legis ostendunt, non per litteram sed per conscientiam. Opus autem legis est fides, quam cum dictis exhibet deo, naturali iudicio ostendit semetipsum legem sibi esse, quia quod mandat lex ultro facit ut credat in Christum. ¶ Testimonium reddere ipsis conscientia ipsorum.) Teste interiore conscientia sua credunt, quia conscij sibi sunt cōuenire sibi quod credunt. Congruum est enim creaturæ credere & uenerari suum conditorem. Nec absurdum est ut dominum seruus agnoscat. ¶ Et inter se cogitationibus inuicem accusantibus, aut etiam defendentibus in die qua iudicabit deus occulta hominum, secundum euangelium meū per Iesum Christum dominum nostrum.) Quoniam Iudæos diffidentes per legem dixit iudicandos fore. Lex enim illos accusabit, quæ Christum illis promisit, quem uenientem recipere noluerunt. Gentes autē quæ legem utiq; non habent, per conscientiam iudicabuntur si credere noluerint. Primum quidem accusatores erunt gentiles credentes non credentium gentilium, sicut Iudæis non credentibus dicit dominus de discipulis suis: **Mat. 12.** Ipsi iudices uestri erunt, quia perfidta Iudæorū iudicabitur fide apostolorum, qui cum ex ipsis essent, illis diffidentibus crediderunt. Deinde cogitationibus suis accusabuntur gētiles si compuncti creatoris fidem & uirtutem noluerint credere, aut si stupore quodam non considerant ut credant uerbis & gestis dominicis, defendentes se conscientia in die iudicij, quia non cogitauit se debere credere, & iudicetur non quasi maleuolus, sed quasi ignorans, non tamen sine pœna futuros, quia non licet ignorare. Gentes enim duplici genere significat, tam credentes quàm infidos. Superius enim de gentilibus credentibus dicit. Post autem subiecit etiam am de his gentilibus qui non credunt, ut sicut per con-
f. scien

Scientiam suam laudantur credentes, ita & per consciē
 tiam suam accusentur diffidentes. Quamuis enim sibi
 uideatur minime reus qui non credit, quia apud se
 tractare istud non potuit, ratione tamen conuincitur,
 quia nō sibi suasit uerum hoc esse quod & uirtutum te-
 stimonijs uiderat confirmari, & multos se qui. Puto etiā
 am sic posse intelligi, si tota quæstio de gentibus nō cre-
 dentibus dixisse credatur, quia quod ait: **Quid mihi de**
his qui foris sunt iudicare: Et qui non crediderit, in-
 quit, iam iudicatus est: Et quia non resurgunt impij in
 iudicio. **Sine lege** enim peccantes, sine lege et peribunt,
 ac per hoc ante tribunal **Christi** stare nō poterit, & red-
 dere causas quia resurgentes ducentur ad gehennam.
Illi enim quos dicit inuicem cogitationibus suis accu-
 sari aut defendi in die iudicij dei **Christiani** sunt hi, qui
 discordant à catholica diuersa sentiētes de **Christo**, aut
 de sensu legis in traditiōe ecclesiæ, siue **Cataphrige**, siue
Nouatiani, siue **Donatiāi**, aut ceteri heretici. **Horū** cogi-
 tationes inuicē se accusabunt in die iudicij. Si intellexit
 quis uerā esse catholicā, & ne uideretur emēdatus sequi
 noluit, erubescēs ab eo quod diu tenuit recedere, in die
 iudicij cogitatione sua accusabitur. **Duæ** etenim cogi-
 tationes in homine inuicem se accusabunt, bona & ma-
 la. **Bona** accusabit malam, quia cōtradixit ueritati. **Ma-**
la iterum accusabit bonam, quia non secuta est ut sen-
 sit: & per hoc constituitur reus qui cogitauit sentiens
 bonam & ueram esse ecclesiam catholicam, & perman-
 sit in heresi uel schismate. **Eius** autē cogitationes se in-
 uicem defendent, qui semper hoc cogitauit, putans uti-
 le quod secutus est. **Dicturus** est enim, semper in cogita-
 tionibus meis hoc putauit utile quod secutus sum, hæc
 fuit fides mea. **Hic** leuiorem habebit causam, quamuis
 emendandum sit, quia à conscientia sua non accusabi-
 tur in die iudicij. **Hoc** modo iudicabuntur occulta ho-
 minum in die iudicij dei, per Iesum **Christum** dominū
 nostrum.

1. Corin. 4.

nostrum. ¶ Si autem tu Iudæus cognominaris.) Cognomen Iudæi est, quia ex prærogatiua parentum est ut dicantur **Israëlitæ.** Et tamen si totum uelimus quod ad causam pertinet comprehendere, cognomen Iudæis tripartito genere significandum debemus aduertere.

Primum quia filij sunt **Abraæ**, qui ob fidei suæ meritū pater positus est cunctarum gentium. Deinde propter **Iacob**, quia augmentandæ fidei gratia **Israël** appellatus est. Cæpta enim patris dignitas nobilitatur in filiis. Tertio nō magis propter Iudam sed propter **Christum**, quia ex **Iuda** ortus est secundum carnem, Iudæi cognominantur, quia in Iuda hoc significatū est, quod futurum erat in **Christo.** Dicitū enim: **Iudas** erit dux uester: **Et Iuda** te collaudant fratres tui: **Quæ** laus data **Iudæ** no probatur, sed **Christo**, quem omnes quotidie laudant hi, quos fratres suos dignatus est appellare. Ipse enim dixit mulieribus: **Ite & dicite** fratribus meis, quia **præcedo** uos in **Galilæam.** Quis enim non laudet Iesum cuius beneficio uiuit? Apostolus ergo sub hac significatione quæ posterior numero, sed perfectior merito est, totum uoluit comprehendere, quod **Iudæi** non intelligentes nomen sibi carnalis **Iudæ** defendunt.

¶ Et requiescis in lege & gloriaris in deo, & nosti uoluntatem eius & probas utiliora instructus per legē.) Non magnum ualde uideri uult si Iudæus credat, quippe cum sit instructus per legem. Periculosum autē ualde si non credat, ducem enim habet legem. Sed ut præponatur credens, merito facit patrum, quia quis aliquis per se floreat, erubescit tamen in suis. ¶ **Confidensque te ipsum ducem esse cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium habentem formam scientiæ & ueritatis in lege.**)

Vera sunt hæc, quia legis documentum hoc est, erudire imperitos, & deo subiicere prophanos, uel per idololatrię culturā impios. Promissio namque facta per legē est

ad

Judic. 20.

Gen. 40.

Mat. 23.

ad melioris spei fiduciaꝝ prouocare. Recte ergo gloria-
 tur in his legis doctor, quia formam tradit ueritatis. Si
 autē nō recipit eum quē lex promisit, frustra gloriatur
 de lege, cui iniuriā facit dum Christum spernit promi-
 sum in lege, & nec iam eruditor erit insipientium, nec
 magister infantium, nec lumē eorū qui in tenebris sunt,
 sed dux omnium horum ad perditionē. ¶ Qui ergo ali-
um doces, te ipsum non doces.) Hoc est, tu qui gentiles
 arguis, quod sine lege & deo sint, te ipsum non arguis:
 diffidens enim de Christo in lege promisso, in eisdem
 quā arguis, inueniris. ¶ Qui prædicas non furandum,
furaris.) Facis enim, quod prædicas fieri non debere.
 Dum enim fidem Christi per malam interpretationē
 subrepis, negas Christum nostrum in lege promissum.
 ¶ Qui dicis non mœchandum, mœcharis.) Adulteras
 autem legem, quando ueritatem Christi tollis & men-
 dacium ponis. Vnde alio loco dicit: Adulteratores uer-
 bi dei. ¶ Qui execraris idola, sacrilegium facis.) Sacri-
 legus es quando Christum quem lex & propheticus ser-
 mo deum significant, negas. Dicit enim Esaias: Quia in
 te est deus & non est deus præter te. Tu enim es deus & Esa. 45.
 nesciebamus, deus Israël saluator. Nunq̄ Iudæi de deo
 patre dicebant: Tu es em̄ deus & nesciebamus, cum to-
 ra lex dei patris autoritatem prædicet, ex quo sunt om-
 nia: Sed quia filius dei semper quidem apparuit, late-
 bat autem quis esset, cum post resurrectionem cogno-
 scitur, diciturq̄ ei in cōfessione: Tu enim es deus, & ne-
 sciebamus. Qui enim putabatur in lege tantum ange-
 lus & dux exercitus domini, at cum intelligitur filius
 esse dei, dicitur ei cum gratiarum actione: Tu enim es
 deus & nesciebamus. Per hoc ergo significat quia ipse
 esset qui apparuerat quidē patriarchis in deum, & post
 incarnatus est, sed nō fuerat intellectus ab hominibus.
 ¶ Qui in lege gloriaris, per præuarcationem legis de-
um inhonoras.) Præuarcator legis es, quando sensum
 legis

Mat. 3.

legis qui de incarnatione & diuinitate Christi est præteris: **Et Deum inhonoras, dum testimonium eius quod dedit de filio suo non recipis.** Ipse enim dixit: **Hic est filius meus dilectus.** ¶ **Nomen enim dei per uos blasphematur inter gentes. Sicut scriptum est.** Hoc dixit **Esaias** propheta, quia dei nomen blasphematur inter gentes, quando **Iudeos** pro noxijs suis traditos sibi non aduertebant, sed idolis suis dabant glorias, quasi **Iudæorum** deum uicissent in **Iudæis**. Ita & tempore apostolorum dei nomē blasphemabatur in **Christo**, quia **Iudæi** **Christum** deum negando, blasphemabant & patrē, sicut dicit dominus: **Qui me recipit, non me recipit, sed eū qui me misit.** Et ideo inter gētes blasphemabatur, quia credentibus gentilibus **Iudæi** suadere nitentur **Christum** deum non credendum, ut blasphemium gentium à **Iudæis** uel **Fotini** autoribus sit profectum. ¶ **Circuncisio quidem prodest si legem obserues.**)

Luca. 9.

Potest dici contra, si prodest circuncisio, cur prætermittitur? Sed tunc prodest si legem obserues. **Tenēda** ergo circuncisio est, ut possit prodesse seruanda est lex. **Quid** ergo prohibuit, quod prodesse, si lex seruetur, ostendit? **Videtur** ergo male prohibitum quod non per se displicet, sed per alterius negligentiam frustrari dicitur. ¶ **Si autem præuaricator legis sis, circūcisio tua præputium facta est.**) **Hoc** est quod dicit, quia si lex seruata non fuerit, **Iudeus** gentilis efficitur. Sed circuncisionem pro genere posuit **Abraæ**, quia ex **Abraam** circuncisio. **Nec** enim poterat ædificare quæ destruxerat. **Hoc** enim ait ut doceat tūc prodesse ex genere **Abraæ** esse, si lex seruetur, id est, si in **Christum** credatur qui promissus est **Abraæ**, quia & suum meritum habent iustificati per fidem, & honore patrum sublimantur. **Omnis** enim salus in lege de **Christo** est. **Hic** ergo seruat legē qui credit in **Christo**. **Si** autem non credit, transgressor legis est, quia non recipit **Christum** quem lex ad iustificationem uenturum **cecinit.**

fecinit, quam ipsa dare non potuit, & nihil illi prode-
 rit dici filium **Abraæ**, quia hic secundum meritum fili-
 us est **Abraæ** qui fidem sequitur, per quam dignus deo
 extitit **Abraam**. **Vnde ait: Circuncisio tua præputium**
facta est, id est, gentili similis factus es, non credens in
eum qui in signo circuncisionis filius promissus est A-
braæ. ¶ Si igitur præputium iusticiæ legis custodiat,
nōne præputium illius in circuncisione reputabitur?
Iusticia legis fides est Christiana, sicut alio loco dicit:
Finis legis Christus ad iusticiam omni credenti. Ideo
manifestum est, quia si gentilis credat in Christum, fit
filius Abraæ qui pater est fidei. ¶ Et iudicabit quod ex
natura est præputium, legem perficiens, te qui per lit-
teram & circuncisionem præuaricator es legis.) Cre-
dens gentilis duce natura in Christum, condemnat Iu-
dæum cui lex promiserat Christum, & adueniēti ei cre-
dere noluit. Quāta ergo gentilis dignus est gloria, qui
per solam naturam intellexit autorē, sicut dicit Petrus
apostolus: Autorem uero uitæ interfecistis? Tanto ma-
gis Iudæus puniendus est, qui neq; per naturā, neq; per
legem Christum agnouit autorem. ¶ Non enim qui in
manifesto Iudæus est, neq; palam in carne circuncisio,
sed qui in occulto Iudæus est, & circuncisio cordis in spi-
ritu non littera, cuius laus nō ex hominibus sed ex deo
est.) Non est obscurum quia circuncisionem carnis ne-
gat laudem habere apud deū. Nec enim Abraam ideo
iustificatus est, quia circuncisus est, sed quia credidit iu-
stificatus est, postea autem circuncisus est. Cordis autē
circuncisionem laudabilem apud deum esse. Circūcide
re enim cor, amputato errore agnoscere est creatorē.
Et quia circuncisio cordis futura erat, primus Moyses
dixit: Circuncidetis duritiam cordis uestri. Et Hieremi-
as similiter: Circuncidite præputium cordis uestri, hoc
dixit Iudæis idola sequentibus. Velamen est enim circa
cor, quod conuersus ad deum circuncidit, quia fides au-
fert nebulam erroris, & tribuit perfectam dei cognitio-
C nem

Actu. 3

Deut. 10